

Een 'onmogelijke' oeverzwaluwkolonie in

Arnhem-Schuytgraaf

Eind mei 2009 zag ik boven een bouwplaats in de Arnhemse woonwijk-in-aanleg Schuytgraaf een groep Oeverzwaluwen rondvliegen.

Dan moesten er ook nesten zijn. Ik vond ze op een onmogelijke plaats, in totaal 21 holtes. Ze zaten in de steile wanden van een circa anderhalf bij drie meter grote kuil van ruim een meter diepte op het terrein van het Sportpark Schuytgraaf. De kuil was gegraven om aftakkingen te maken van het stadswarmtenet en het glasvezelnet. Het zag er hopeloos uit voor de Oeverzwaluwen. Want niet alleen zou men snel verder willen met die buizen en leidingen, ook overal rondom werd gewerkt, aan de clubgebouwen en de tribune, de (kunst)grasvelden en de parkeerplaats. En iedereen die kwam of ging reed op enkele meters langs de oeverzwaluwkolonie. Weliswaar zijn broedende vogels wettelijk beschermd en moeten bouwactiviteiten zonodig ervoor opgeschort worden, maar ik vroeg me af of dat met deze overweldigende bouwintensiteit wel reëel en haalbaar was. Vertwijfeld zocht ik contact met Christine Paris, de Arnhemse gemeentelijke stadsecoloog, die ik ken uit mijn Geldersch Landschaptijd. Zij beloofde na te gaan wat er mogelijk was. Later belde zij terug; de nestkuil zou worden afgezet met een hek en de aannemer die er in moest werken, zou zijn planning veranderen en zich eerst op andere kuilen en aansluitingen in de wijk richten.

Reservaat van 0,0012 ha

De Oeverzwaluwen broedden op tien fietsminuten van mijn huis en ik ging af en toe kijken hoe het verder ging. Het hek om de kuil werd in feite een hek op de kuil, bestaande uit een triangel

van drie 3,5 meter lange en twee meter hoge bouwhekken in kunststof voeten. Blijkbaar kwam hier kritiek op of ontstond nieuw inzicht, want een paar dagen later stond er een carré van vier zulke hekpanelen over de nestkuil. Zo was, voor zo lang als het duurde, een beschermd natuurreservaat gecreëerd van ruim 12 m² ofwel 0,0012 hectare. Sierlijk en moeiteloos vlogen de oeverzwaluwen via een verdieping in de bodem aan de korte zijden onder de hekken door. De drukte, het motorgeronk en het stof rondom leken hun weinig te deren. Ik ging drie weken met vakantie. Bij terugkeer eind juni bleken de stratenmakers te zijn opgerukt tot op twintig meter van de zwaluwen. Die trokken zich onverminderd niet al te veel aan van al het technisch machtsvertoon om hun heen en vlogen aan met insecten, waarvan mij de juffers, kleine libellen, opvielen. De jongen waren al net zo groot als hun ouders. Ik schatte het aantal bewoonde nesten op 12 tot 15. En het aantal jongen, die als opeengepakte zeehondjes in de zandige nestopeningen op de volgende voederronde lagen te wachten, op 35 à 50. Soms vielen ze bijna uit het nest van verlangen naar eten en wegvliegen.

De gemeente Arnhem had met de opzichter en aannemers afgesproken in de gaten te houden wanneer de jongen uitgevlogen waren, om dan snel de kuil te dichten voordat de zwaluwen met een tweede broedronde konden beginnen. Daar was ik het wel mee eens. Wettelijk wordt verlangd dat zo'n nestlocatie het hele broedseizoen beschermd blijft, maar gezien de kosten en het maatschappelijk belang vond ik het redelijk de vogels te laten verkassen zodra er geen jongen meer in de kuil zaten. Voortdurend elders een nieuw bestaan moeten opbouwen, hoort ten slotte bij het ongewisse leven van een pioniersoort als de Oeverzwaluw.

Toch tweede broedsel

Ik verwachtte dat alle jongen de eerste dagen van juli zouden zijn uitgevlogen, maar toen ik half juli ging kijken, bleken de kuil, het hek en de zwaluwen nog steeds aanwezig te zijn. Het leek het erop dat zij toch de tijd hadden gekregen voor een tweede broedsel. Zo te zien was de afronding van de bestrating van het deel van de parkeerplaats tegen de oeverzwaluwkolonie aan in verband hiermee uitgesteld. Ik belde Christine Paris en vroeg haar waarom het plan om de nestkuil na het uitvliegen van het eerste broedsel te dichten niet was uitgevoerd. Zij vertelde dat blijkbaar niet alle zwaluwen gelijktijdig begonnen waren met broeden, waardoor ook in de tweede week van juli nog een aantal nesten bewoond waren. Terwijl er nog stellen met hun eerste broedsel bezig waren, begonnen andere al met hun tweede. Daarom was de kuil toch gehandhaafd en het bestraten stilgelegd. Op het moment dat ik dit schrijf, 4 augustus, vliegen nog steeds volop Oeverzwaluwen de nestkuil in en uit, zijn de nestingangen geërodeerd tot anderhalf tot twee keer de aanvankelijke diameter en vormt het sportpark een oase van rust vanwege

de bouwvakvakantie. Ik hoop van harte dat de groep in goede gezondheid vertrokken zal zijn als straks het werk weer begint.

Dan nog een kanttekening over de 'onmogelijke' nestlocatie. Onmogelijk in mensenogen, maar voor Oeverzwaluwen gelden kennelijk andere criteria. Misschien zoeken zij vooral naar een goede nestwand. Die moet verticaal zijn, stel ik me voor, met bovenaan stevige grond als 'dak' tegen instortingsgevaar en daaronder lossere grond waarin de vogels goed een nestholte kunnen uitgraven. Als dit het profiel is van een geschikte nestwand, hadden ze geen betere keuze kunnen maken. Want de toplaag in de kuil in het Sportpark Schuytgraaf was halfverhard voor het bouwverkeer, met daaronder veel rullere grond. Op de foto's is goed te zien hoe de nestholtes net onder die harde veilige laag zitten.

Tekst en foto's Koos Dansen

De foto's zijn gemaakt met een 500 mm telelens vanuit een instant schuiltentje. Hiervoor is een van de bouwhekken rond de nestkuil even opzij gezet.

